

OPINIONI I PESTË PËR KOSOVËN*

Përmbledhje & rekomandime

Komiteti Këshillmor
i Konventës Kuadër për
Mbrojtjen e Minoriteteve
Kombëtare

Miratuar më 16 shkurt 2023

*Të gjitha referimet për Kosovën në këtë tekst, qofshin ato për territorin, institucionet apo popullsinë, duhet të kuptohen si në përputhje të plotë me Rezolutën 1244 të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara dhe pa paragjykim ndaj statusit të Kosovës.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ACFC/OP/V(2022)2

Botuar më 26 05 2023

Ky dokument përmban vetëm Përmbledhjen dhe Rekomandimet e opinionit original. Teksti i plotë i opinionit është i disponueshëm në anglisht dhe frëngjisht në faqen e internetit të Konventës Kuadër për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare (FCNM).

Secretariat of the Framework Convention for the Protection of National Minorities
(Sekretariati i Konventës Kuadër për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare)
Council of Europe (Këshilli i Evropës)
F-67075 Strasbourg Cedex
France

www.coe.int/minorities

PËRMBLEDHJA E KONKLUZIONEVE

1. Kosova* ka një kornizë të fortë ligjore dhe politike për mbrojtjen e personave që u përkasin pakicave kombëtare, e cila është përmirësuar më tej gjatë periudhës së monitorimit. Arritjet përfshijnë miratimin e një kuadri rregullator për kthimin e personave të zhvendosur, politika të reja dhe financim më të lartë për mbrojtjen e kulturave të pakicave, përpjekjet për integrimin e gjyqësorit dhe themelimin e një programi shumëgjuhësor të Ballkanistikës në Universitetin e Prishtinës.

2. Një atmosferë e respektit dhe mirëkuptimit të ndërsjellë mbizotëron ndërmjet shumicës dhe pjesës më të madhe të komuniteteve të pakicave. Personat që i përkasin komunitetit rom, ashkali dhe egjiptian përjetojnë anticiganizëm, por autoritetet marrin masa për ta trajtuar këtë formë specifike të racizmit. Rastet e dhunës ndëretnike janë të rralla. Incidentet e sigurisë që prekin personat që u përkasin komuniteteve të pakicës trajtohen në mënyrë efektive nga Policia e Kosovës. Megjithatë, marrëdhëniet ndërmjet komunitetit shqiptar* të Kosovës dhe komunitetit serb të Kosovës* mbeten jashtëzakonisht të brishta. Ndërmjet serbëve të Kosovës* ekziston një ndjenjë e fortë distancimi dhe zhgënjimi, e cila reflektohet edhe në tensionet që janë ndezur disa herë gjatë periudhës së monitorimit. Kriza më e fundit, në fund të vitit 2022 pa një rritje të incidenteve të sigurisë, ngritjen e barrikadave rrugore në pikat e kalimit me Serbinë dhe një dorëheqje masive të serbëve të Kosovës* nga postet e tyre në institucionet publike. Ndarja ndëretnike dhe gjuhësore ka tendence të përjetësohet përmes sistemeve të ndara shkollore dhe hapësirave mediatike.

3. Vështirë se është bërë ndonjë përparim në lidhje me çështjet kryesore të diskutueshme që prekin personat që i përkasin komunitetit serb të Kosovës*. Moszbatimi i një vendimi të Gjykatës Kushtetuese në lidhje me pronësinë e tokës nga Manastiri ortodoks serb i Deçanit, mosnjohja e dëftësave të përfundimit nga shkollat me program mësimor serb, përparimi i kufizuar në lirinë e lëvizjes dhe mosthemelimi i një shoqate/bashkësie të komunave të Kosovës* me shumicë serbe, mbeten pengesa të mëdha për zbatimin efektiv të të drejtave të pakicave. Referimi i autoriteteve ndaj parimit të reciprocitetit në këtë kontekst bie ndesh me synimin e Konventës Kuadër, e cila është pjesë e kuadrit ligjor të Kosovës* dhe kërkon zbatim pavarësisht nga konsideratat bilaterale.

4. Komiteti Këshillimor vëren se mbështetja e dobishme e ofruar nga komuniteti ndërkombëtar në fusha të rëndësishme të mbrojtjes së minoriteteve ka çuar në njëfarë mungese të ndjenjës së përgjegjësisë nga ana e autoriteteve. Praktikisht, të gjitha iniciativat që nxisin kontaktet ndërkulturore ndërmjet shqiptarëve të Kosovës* dhe serbëve të Kosovës* në arsim, për shembull, janë ndërmarrë dhe financuar nga donatorë ndërkombëtarë, dhe sektorë të tjerë të mbrojtjes së të drejtave të pakicave gjithashtu mbështeten shumë në përkrahjen e jashtme. Ekzistenca e sistemeve paralele të arsimit dhe shëndetësisë, dhe strukturave të tjera administrative nën autoritetin e Serbisë i pengon më tej autoritetet të marrin përgjegjësi për shoqërinë e tyre në tërësi. Mbrojtja e të drejtave të pakicave është një përgjegjësi thelbësore e autoriteteve dhe duhet pranuar si e tillë.

Romët, ashkalinjtë dhe egjiptianët

5. "Strategjia dhe plani i veprimit për përfshirjen e komuniteteve rom dhe ashkali në shoqërinë kosovare 2017-2021" ofroi një bazë të fortë për një sërë masash të ndërmarrë gjatë periudhës së monitorimit. Fatkeqësisht, ndikimi i tij nuk u vlerësua si duhet. Aty ku ka të dhëna të disponueshme, si për shembull në fushën e arsimit, është e dukshme se është bërë pak përparim, kjo dhe për shkak të pandemisë së Covid-19. Është thelbësore që "strategjia e re për avancimin e të drejtave të komuniteteve rom dhe ashkali", e cila u miratua në korrik 2022 pas një procesi gjithëpërfshirës, të zbatohet plotësisht.

Drejtësia tranzicionale

6. Nismat e ndryshme të drejtësisë tranzicionale që filluan gjatë periudhës së monitorimit nuk kanë rezultuar ende në një proces të miratuar gjerësisht. Përfaqësuesit e komunitetit serb të Kosovës* e perceptojnë qasjen e qeverisë aktuale si jo aq gjithëpërfshirëse sa duhet. Një qasje më e përqendruar te viktimat e krimeve të luftës dhe krimeve kundër njerëzimit të kryera në territor para luftës, gjatë luftës dhe pas luftës, si dhe respektimi i humbjeve dhe vuajtjeve të të gjitha palëve të luftës janë të nevojshme për të ecur drejt pajtimit.

Të drejtat e gjuhës

7. Zbatimi i legjisllacionit me përmasa të mëdha gjuhësore është ende i pamjaftueshëm, gjë që ka sjellë probleme edhe gjatë pandemisë së Covid-19. Ndërsa rekomandimet teknike nga Komisioneri i Gjuhëve zakonisht zbatohen, duket se mungon vullneti politik për të zbatuar plotësisht dygjuhësinë shqipe-serbe në të gjitha kontekstet zyrtare. Nevojiten më shumë burime në nivel të pushtetit qendror dhe vendor për të siguruar efikasitet dhe cilësi të përkthimeve.

Arsimi

8. Ekzistenca e vazhdueshme e një sistemi shkollor paralel të administruar nga Serbia dhe mungesa e programit mësimor të gjuhës serbe në sistemin e Kosovës* janë shumë problematike jo vetëm për integrimin e shoqërisë, por edhe për perspektivat e punësimit të fëmijëve nga komuniteti serb i Kosovës* si dhe të bashkëmoshatarëve të tyre nga komunitetet gorane, rome, boshnjake, kroate dhe malazeze të Kosovës* që i ndjekin ato shkolla. Përshtatja e teksteve boshnjake dhe turke me programin e ri mësimor të vitit 2018 ka zgjatur disa vite dhe ende nuk ka përfunduar. Cilësia e mësimdhënies në gjuhën shqipe për nxënësit që ndjekin shkollën në gjuhën boshnjake ose turke është e pamjaftueshme.

REKOMANDIME

9. Komiteti Këshillimor konsideron se këto konkluzione dhe rekomandime mund të shërbejnë si bazë për rezolutën që do të miratohet nga Komiteti i Ministrave në lidhje me zbatimin e Konventës Kuadër nga Kosova*.

10. U bëjmë ftesë autoriteteve të marrin parasysh vëzhgimet dhe rekomandimet e hollësishme të përfshira në këtë Opinion të Komitetit Këshillimor. Në veçanti, ata duhet të marrin masat e mëposhtme për të përmirësuar më tej zbatimin e Konventës Kuadër:

Rekomandime për veprim të menjëhershëm

11. Komiteti Këshillimor u kërkon autoriteteve të sigurojnë që mesazhet dhe masat e tyre për të nxitur përfshirjen shoqërore trajtojnë në mënyrë të qartë edhe shqetësimet e personave që i përkasin komunitetit serb në Kosovë*. Për të ndërtuar një bazë të fortë për mirëkuptimin ndëretnik dhe integrimin e shoqërisë në tërësi, autoriteteve u kërkohet që të angazhohen që procesi e për të vërtetën dhe pajtimin të jetë gjithëpërfshirës i plote, i përqendruar te viktimat dhe të marre parasysh barazinë gjinore. .

12. Komiteti Këshillimor u kërkon autoriteteve që t'i japin përparësi zhvillimit të programit mësimor të Kosovës* në gjuhën serbe në bashkëpunim me përfaqësuesit e komuniteteve në fjalë. Për aq kohë që situata në lidhje me sistemin arsimor paralel të administruar nga Serbia nuk është zgjidhur, atëherë diplomat e lëshuara nga shkolla të tilla dhe nga Universiteti në Mitrovicë/Mitrovicën e Veriut duhet të njihen.

13. Komiteti Këshillimor kërkon nga autoritetet që të ndërmarrin të gjitha masat e nevojshme për të përmirësuar zbatimin e Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve. Kjo përfshin në veçanti forcimin e kapaciteteve të përkthimit, rekrutimin dhe trajnimin e personelit dy gjuhësh dhe shumëgjuhësh, si dhe shpërndarjen e burimeve dhe udhëzimeve për komunat për të përmirësuar përbushjen e funksioneve të tyre në këtë drejtim. Institucioni i Komisionerit të Gjuhëve kërkon rritjen e mbështetjes politike.

Rekomandime të mëtejshme¹

14. Komiteti Këshillimor u bën thirrje autoriteteve që të përgatisin dhe të kryejnë regjistrimin e popullsisë në bashkëpunim të ngushtë me përfaqësuesit e pakicave kombëtare, në veçanti me personat që i përkasin komunitetit serb në Kosovë*, dhe duke theksuar forcimin e besimit të tyre tek procesi dhe rezultatet. Pyetësi i regjistrimit duhet t'u ofrojë të gjithë të anketuarve mundësinë për të treguar përkatësitë e shumta etnike, pavarësisht nga rrethanat e tyre personale.

15. Komiteti Këshillimor u bën thirrje autoriteteve që të forcojnë më tej efektivitetin e kornizës ligjore dhe institucionale për mosdiskriminim, duke siguruar që Avokati i Popullit të disponojë burime njerezore dhe financiare të mjaftueshme, të jetë i njohur dhe i besuar nga personat që

u përkasin pakicave kombëtare, duke përfshirë edhe personat që i përkasin komunitetit serb të Kosovës*, duke zbatuar siç duhet rekomandimet e institucionit dhe duke konsideruar përfshirjen e një funksioni gjyqësor që mbulon edhe rastet individuale.

16. Komiteti Këshillimor u bën thirrje autoriteteve që të zbatojnë vendimin e Gjykatës Kushtetuese në lidhje me të drejtat e pronësisë të Manastirit të Deçanit dhe të marrin parasysh siç duhet aspektet e mbrojtjes së trashëgimisë kulturore në çdo proces të planifikimit të ndërtimit të rrugëve në afërsi të manastirit.

17. Komiteti Këshillimor u bën thirrje autoriteteve të sigurojnë që incidentet e kimit të urrejtjes dhe forma të tjera armiqësie apo dhune kundër personave që u përkasin pakicave kombëtare të identifikohen, regjistrohen dhe hetohen në mënyrë efektive dhe që personat përgjegjës të vihen para përgjegjësisë.

18. Komiteti Këshillimor u bën thirrje autoriteteve të zhvillojnë politika dhe masa gjithëpërfshirëse për të parandaluar martesat e hershme dhe për të luftuar dhunën në familje dhe atë seksuale, dhe të mbështesin përpjekjet për rritjen e ndërgjegjësimit midis prindërve, shkollave dhe komuniteteve. Autoritetet duhet të trajnojnë zyrtarët në shërbimet sociale dhe të mirëqenies së fëmijëve, si dhe zyrtarët e zbatimit të ligjit për t'u siguruar që ata reagojnë në mënyrë të duhur ndaj raporteve për personat që i përkasin komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian pa ndonjë anshmëri dhe në mënyrë të ndjeshme gjinore. Politika të tilla duhet të zhvillohen në bashkëpunim të ngushtë me personat që i përkasin komuniteteve në fjalë, të kenë një qasje të bazuar në fakte dhe të adresojnë shtytësit themelore, socialë dhe ekonomikë të këtyre çështjeve.

19. Komiteti Këshillimor u bën thirrje autoriteteve të ndërmarrin të gjitha masat e nevojshme për të përmirësuar zbatimin e Ligjit për përdorimin e gjuhëve në gjykata, veçanërisht duke rekrutuar dhe trajnuar përkthyes të kualifikuar me shkrim dhe me gojë, si dhe të sigurojnë fonde të mjaftueshme buxhetore për të mbështetur zbatimin e sistemit të certifikimit të përkthyesve gjyqësorë me shkrim dhe me gojë.

20. Komiteti Këshillimor u bën thirrje autoriteteve në nivel qendror dhe komunal që të rrisin përpjekjet e tyre në përmirësimin e qasjes së fëmijëve romë, ashkali dhe egjiptianë në arsim dhe në veçanti të mbyllin boshllëqet në arsimin parashkollor dhe të mesëm, si dhe të institucionalizojnë mbështetjen e mjaftueshme publike për qendrat mësimore.

21. Komiteti Këshillimor u bën thirrje autoriteteve të sigurojnë disponueshmërinë e materialeve arsimore cilësore në gjuhën boshnjake dhe turke në sasi të mjaftueshme për të gjitha lëndët përkatëse, duke përfshirë ato specifike për komunitetin dhe për mësimin e gjuhës shqipe si gjuhë e dytë.

¹ Rekomandimet e mëposhtme janë vendosur sipas renditjes së neneve përkatëse të Konventës Kuadër.

22. Komiteti Këshillimor u bën thirrje autoriteteve të ofrojnë të gjithë mbështetjen e nevojshme për programin e sapokrijuar të Ballkanistikës në Universitetin e Prishtinës, duke përfshirë pengesat që lidhen me diplomat shkollore dhe universitare të lëshuara nga institucionet arsimore të administruara nga Serbia.

23. Komiteti Këshillimor u bën thirrje autoriteteve të intensifikojnë përpjekjet e tyre për të rritur përfshirjen socio-ekonomike dhe ofrimin e kujdesit shëndetësor për personat që i përkasin komuniteteve romë, ashkali dhe egjiptianë si pjesë e lëvizjeve më të gjera për të zhvilluar një sistem të qëndrueshëm të mirëqenies sociale dhe për të reduktuar gradualisht varësinë nga financimi ndërkombëtar në këto fusha.

Veprime për zbatimin e këtyre rekomandimeve

24. Komiteti Këshillimor i inkurajon autoritetet që të organizojnë një ngjarje në vijim të publikimit të këtij opinioni të ciklit të pestë. Ai konsideron se një dialog vijues për të shqyrtuar vëzhgimet dhe rekomandimet e bëra në këtë opinion do të ishte i dobishëm. Për më tepër, Komiteti Këshillimor është i gatshëm të mbështesë autoritetet në identifikimin e mënyrave më efikase për zbatimin e rekomandimeve të përfshira në këtë opinion.

Komiteti Këshillimor për Konventën Kuadër për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare është një organ i pavarur që ndihmon Komitetin e Ministrave të Këshillit të Evropës në vlerësimin e përshtatshmërisë të masave të marra nga palët në Konventën Kuadër për të zbatuar parimet e përcaktuara aty.

Konventa Kuadër për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare, e miratuar nga Komiteti i Ministrave të Këshillit të Evropës më 10 nëntor 1994, e cila ka hyrë në fuqi më 1 shkurt 1998, përcakton parimet që duhen respektuar, si dhe synimet që duhen arritur nga shtetet për të garantuar mbrojtjen e pakicave kombëtare. Përveç shumë gjuhëve të tjera, teksti i Konventës Kuadër është i disponueshëm në gjuhën shqipe dhe serbe, në gjuhën boshnjake, rome, dhe në turqisht.

Ky opinion përmban vlerësimin e Komitetit Këshillimor pas vizitës së tij të 5-të në Kosovë*.

www.coe.int/minorities

Këshilli i Evropës është organizata kryesore e kontinentit për të drejtat e njeriut. Në të bëjnë pjesë 46 shtete anëtare, duke përfshirë të gjitha shtetet anëtare të Bashkimit Evropian. Të gjithë shtetet anëtare të Këshillit të Evropës kanë nënshkruar Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, dokument i cili është hartuar për të mbrojtur të drejtat e njeriut, demokracinë dhe shtetin e së drejtës. Gjykata Evropiane mbikëqyr zbatimin e Konventës nga shtetet anëtare.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE